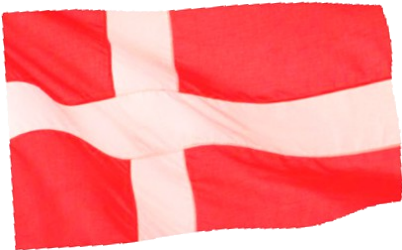

Jonas Dalmose

Ugeopgave 2. årgang efterår 2009
Den Frie Lærerskole

Esperanto i uddannelsessystemet

med fokus på
DfL

Vejleder: Elin

Afleverings dato: 19/10/2009 kl. 9:30

Indholdsfortegnelse

Forord.....	3
Indledning.....	3
Fremgangsmåde.....	3
Hovedafsnit.....	3
Derfor Esperanto.....	3
Fakta om esperanto.....	3
Grammatik.....	3
Orddannelse.....	4
Sådan esperanto.....	5
På lang sigt – Det der kan ske med tiden.....	5
Her kan esperanto gavne.....	6
Undervisning i Folketinget.....	6
Folkeskolen.....	6
I gymnasiet.....	6
Universitetet.....	7
Esperanto i stedet for værnepligt:.....	8
På kort sigt – Det man kan gøre lige nu.....	8
Forsøg i grundskolen.....	8
Springboard to languages.....	8
Esperanto i skolen generelt.....	10
Esperanto, engelsk og tysk på de frie skoler.....	10
Samarbejde med de andre sprogfag.....	10
Højskoler.....	10
Esperanto på Den Frie Lærerskole.....	11
Induktiv/Deduktiv.....	11
Forskellige metoder.....	11
Konkrete undervisningsforløb.....	12
Generelt om didaktiske overvejelser.....	12
Det nemme først.....	13
Tager udgangspunkt i forkundskaber hos eleverne:.....	13
Sprogundervisning er fuld af muligheder:.....	13
Udeundervisning.....	13
Brug af medier i undervisningen.....	13
Netundervisning.....	14
Jonglering.....	14
Konklusion.....	15
Perspektivering.....	15
Sådan kan du studere esperanto på nettet.....	15
Noter.....	16
Litteraturliste.....	16

Forord

”Som verdensborgere har vi brug for et verdenssprog”

Indledning

Globalisering på ondt og godt er først lige begyndt rigtigt at tage fart.

Før i tiden har der selvfølgelig været flere forsøg med at overtage hele verden ved magtanvendelse, men det er først nu når det sker på mere fredelig vis, at det også kan føre til noget holdbart. Bådfart, fly, radio, TV, telefonsystemet og Internettet med mere er alle ting der forbinder jordens befolkning som forbindelserne mellem cellerne i en hjerne. Forestil dig hvis dine hjerneceller ikke havde noget fællessprog, så ville den nok ikke fungere. Faktisk er det almindelig kendt at vi slet ikke udnytter hele potentialet i vores hjerne. Det kan jo måske være fordi vores hjerneceller slet ikke har noget fælles sprog endnu, men at de forhåbentligt snart får det. I alle fald er vi da alle meget glade for at vi har et fælles tidssystem og et fælles målesystem, SI-enheder. Der var også engang da en meter ikke var lige lang i forskellige lande, ja ikke engang fra landsby til landsby. Sådan er det med vores sprog i dag. Selvom antallet af sprog på planeten er hastigt faldende har vi stadig ikke noget fællessprog på jorden, selvom vi ville kunne spare utrolige ressourcer ved at have et fællessprog, tænk bare, på hvor mange sprog ingredienserne står på de varer vi køber, hvor meget tryksvæerte kunne vi mon spare ved kun at have det hele på ét sprog. I kapitlet *Derfor esperanto* giver jeg forskellige gode grunde til at det netop kan være esperanto der bliver verdenssprog her på jorden. I kapitlet *Sådan esperanto* kommer jeg ind på hvad jeg mener der vil ske med esperanto på lang sigt og hvad der gøres lige nu med nogle konkrete eksempler ude fra verden. I kapitlet *Esperanto på Den frie Lærerskole* går jeg mere konkret ind på hvordan og hvorfor jeg underviser her på skolen.

Fremgangsmåde

Mit mål har klart været at finde videnskabelige undersøgelser af esperanto i uddannelsessystemet, som vil gøre det mere klart for folk at esperanto virkelig kan betale sig som internationalt sprog både økonomisk og kulturelt set for på den måde at skabe nye jobmuligheder som esperantolærer i Danmark. Med dette mål for øje har jeg læst en masse tekster som har relevans for temaet og fundet frem til fakta via, hjemmesider, avisartikler, radioudsendelser, bøger, rejser, praktisk brug af sproget og bekendte fra forskellige lande.

Hovedafsnit

Derfor Esperanto

Fakta om esperanto

Esperanto blev udgivet i bogform i 1887 af den 28-årige Ludvig Zamenhof (han levede 15. December 1859 - 14. April 1917) og har siden spredt sig til hele verden. Esperanto tales i dag i mere end 100 lande. Wikipedia på esperanto har flere artikler end på dansk. Der udgives bøger, blade, aviser, musik, teater og film samt produceres radio og fjernsyn på esperanto. Der er et godt netværk af folk som man gratis kan bo hos når man er på ferie, bare man taler esperanto. Sidst men ikke mindst afholdes der verdenskongresser flere gange om året i forskellige lande, hvor man kan udveksle kultur med folk fra hele verden. Kort sagt, esperanto er et fuldt ud levende sprog.

Grammatik

Esperanto har 16 grundregler, som udgør sprogets fundament. Der er ingen undtagelser fra disse regler, det er 100%-regler. Så længe alle disse regler følges kan man sige at man taler esperanto. Man kan også selv finde på nye ord, bare de holder sig inden for de 16 grundregler, for eksempel at

de holder sig inden for esperanto's 28 bogstaver med hver deres lyd og tryk på næstsidsste stavelse. Det er så op til brugerne af sproget om de vil anvende de ord som bliver opfundet. Der er et sprognævn, som holder øje med hvilke ord der bruges meget og disse ord trykkes efterfølgende i de nye ordbøger. Da sproget blev udgivet i år 1887 bestod det kun af 920 ord og orddele med hvilke man kunne udtrykke det meste ved at kombinere dem. Med tiden er der fundet på flere og flere ord. Det er ofte allerede internationalt kendte ord som bliver anerkendt i en esperanto-version, eks. komputilo = computer, Interreto = Internet, televidilo = fjernsyn (il = orddele, som betyder redskab).

Orddannelse

For- og efterstavelser er en af esperanto's stærke sider, hvor man ved hjælp af 10 forstavelser (præfikser) og 32 efterstavelser (suffikser) kan skabe mange betydninger med en enkelt ordrod. Hertil kommer så alle de forskellige grammatiske bøjninger af ord, der alle er 100 % regelmæssige og som skabes med forskellige endelser, eks. -a = adjektiv, -e = adverbium, -o = substantiv, -j = pluralis, -n = objekt.

Her er der nogle eksempler med ordroden *skrib-* som på dansk er *skriv-*:

Basale ordtype- og flertalsendelser:

1. *skrib-o* = skrift [substantiv]
2. *skrib-o-j* = skrifter [substantiv, pluralis]
3. *skrib-a* = skriftlig [adjektiv]
4. *skrib-a-j* = skriftlige [adjektiv, pluralis]
5. *skrib-e* = skriftligt [adverbium]
6. *skrib-i* = at skrive [infinitiv]

Udsagnsords bøjninger:

7. *skrib-is* = skrev [verbum, datid]
8. *skrib-as* = skriver [verbum, nutid]
9. *skrib-os* = vil skrive [verbum, fremtid]
10. *skrib-u* = skriv [verbum, imperativ]
11. *skrib-us* = ville skrive (,hvis...)[verbum, konditionalis (betinget måde)]

12. *skrib-int-a* = som har skrevet
13. *skrib-ant-a* = skrivende
14. *skrib-ont-a* = som kommer til at skrive
15. *skrib-it-a* = skrevet
16. *skrib-at-a* = som skrives
17. *skrib-ot-a* = som vil blive skrevet
18. *skrib-int-e* = efter at have skrevet
19. *skrib-ant-e* = i færd med at skrive
20. *skrib-ont-e* = skal til at skrive
21. *skrib-it-e* = efter at være skrevet
22. *skrib-at-e* = i færd med at blive skrevet
23. *skrib-ot-e* = skal til at blive skrevet
24. *skrib-int-o* = en person som har skrevet
25. *skrib-ant-o* = en person som skriver
26. *skrib-ont-o* = en person som kommer til at skrive

For- og efterstavelser:

27. *skrib-il-o* = skriveredskab
28. *skrib-ist-o* = en skriver (hobby/profesion)
29. *skrib-ist-in-o* = en skriverske (hobby/profesion, kvindelig)
30. *eks-skrib-ist-o* = forhenværende skriver

31. **eks-skrib-ist-in-o** = forhenværende skriverske
32. **pra-skrib-o** = forhistorisk skrift
33. **skrib-em-a** = skrivelysten
34. **skrib-af-o** = noget skrevet (det konkrete)
35. **skrib-ej-o** = et skriverum
36. **skrib-il-ing-o** = skriveredskabsholder (-hætte)
37. **skrib-il-uj-o** = skriveredskabsbeholder (penalhus)
38. **skrib-aĉ-o** = skrift af ringe kvalitet
39. **mis-skrib-i** = at skrive forkert
40. **skrib-ad-o** = skrivning
41. **fi-skrib-ad-o** = umoralsk skrivning.

Sammensatte ord:

42. **skrib-maŝino** = skrivemaskine
43. **skrib-marko** = markør (musepil)
44. **skrib-tablo** = skrivebord
45. **skribo-plumo** = skrivepen
46. **skribo-bloko** = skriveblok

mm.

(Bindestregerne er til for at lette forståelsen for læseren.)

På grund af sprogets regelmæssige, logiske opbygning og internationale ordforråd lærer man det væsentligt hurtigere end når man lærer nationale sprog. Dette gør det også yderst velegnet som internationalt sprog, der jo skal være let at lære for alle. Flere undersøgelser har vist at man efter at have lært esperanto lærer det næste sprog væsentligt hurtigere, i gennemsnittet ca. 35% hurtigere. Man lærer altid det 3. sprog hurtigere end hvis man lærte det som det 2. sprog, men det har vist sig at ved at lære esperanto som det 2. sprog lærer man det 3. sprog endnu hurtigere end hvis man havde lært et andet sprog som sprog nummer 2, faktisk så meget hurtigere at man på den samme tid kan lære både esperanto og et nationalsprog, som hvis man kun havde studeret nationalsproget på denne tid, og så opnår man endda et højere niveau på nationalsproget ved at bruge noget af tiden først til at lære esperanto. Man lærer altså to sprog på et sprogs tid.

Den sædvanlige forsøgsmodel involverer to parallelle ens grupper af børn der typisk studerer 2 eller tre år. Én gruppe lærer et fremmedsprog – vi siger, fransk eller tysk – igennem hele perioden; den anden studerer esperanto i et år (eller længere i nogle tilfælde), efterfulgt af fremmedsproget resten af tiden. I slutningen af forsøgsperioden bliver der givet begge grupper en standardiseret test i fremmedsproget. Konsekvent klarer gruppen som studerede esperanto før fremmedsproget sig mærkbart bedre end kontrolgruppen.

For eksempel, i Budapest i 1960'erne, professor István Szerdahelyi fandt følgende propædeutiske effekt med ungarske børn: i indlæring af russisk en forøgelse på 25%, i tysk 30%, i engelsk 40%; og i fransk 50%. (Oversat fra engelsk af Jonas Dalmose).

Dette har ført til flere projekter/undersøgelser hvor man underviser i fremmedsprog via esperanto som brosprog, for eksempel kører der for tiden et projekt i Storbritannien som hedder Springboard to languages hvor der undervises i grundskolen i fremmedsprog med esperanto som ”springbræt”. www.springboard2languages.org. Læs mere om det i kapitlet *Forsøg i grundskolen*.

Sådan esperanto

På lang sigt – Det der kan ske med tiden

Jeg forestiller mig at esperanto nu er i færd med at sprede sig i hele verden som alles 2. sprog. Dette foregår på helt fredelig basis med rod i esperanto's fredelige idégrundlag, forstået sådan at hvis man

kan tale sammen så er der mindre risiko for misforståelser og mistro over for hinanden på tværs af kulturer og samtidig er der større chancer for at blive venner.

Jeg regner med at i løbet af nogle hundrede år har det fået godt rod fæste i hele verden som verdenssprog. Det der er brug for er mere viden på området for den almene borger og måske også større sprogferfaringer, men det kommer nok helt af sig selv, da vi jo rejser som aldrig før og surfer på internettet som aldrig før. Med sprogferfaringer kommer også viden om hvor lang tid det tager at lære et sprog (det er mange år man bruger på det) og alligevel kan man sagtens møde folk som man ikke kan tale med selvom man for eksempel taler dansk, tysk og engelsk. Som Thorstein Balle siger ”der skal være fælles forståelse ellers bliver ændringerne ikke holdbare”. Her er jeg ganske enig: at uden en fælles forståelse om at lære et fælles verdenssprog som esperanto, lærer folk det ikke, selvom teorien er nok så fantastisk. Jeg vil dog alligevel nu komme med nogle forslag om hvor det ville kunne bruges.

Her kan esperanto gavne

Undervisning i Folketinget

Man kunne give politikerne mulighed for at blive undervist i esperanto. På denne måde ville politikerne få praktisk viden om sproget. Politikerne kunne begynde at arbejde for et fælles sprog i EU, hvilket ville lette regeringsarbejdet gevaldigt.

Folkeskolen

Jeg regner ikke med at esperanto bliver indført i folkeskolen lige med det samme, men man har jo lov at håbe. I alle fald er man flere steder i verden kommet på de samme tanker og nogle steder kommer det også til praktisk udtryk, for eksempel i projektet www.springboard2languages.org, hvor man i statsskoler i Storbritannien er begyndt at undervise i esperanto som springbræt til at lære andre sprog. Læs mere om det i kapitlet *Forsøg i grundskolen*.

I gymnasiet

I stedet for latin i gymnasiet kunne esperanto fint bruges, da esperanto består af ca. 70% latin:

Gymnasireformen har fået andelen af studerende på gymnasiet med flere fremmedsprog til at falde drastisk, men interessen for sprog er stadig stor hos en del af eleverne. Det gælder blandt andet dette hold elever, der passende er samlet i gymnasiets latin- og græsk-lokale. Fra venstre er det Søren Sandager Sørensen, Rebekka Kynde, Josephine Vinbæk, Julianne Thulesen og Line

Rishøj Hansen (Midtjyllands avis 4-9-2009, artikel: Elever: Sprog er mere end engelsk)

Ved at studere esperanto i stedet for latin er det lettere at holde gejsten oppe, esperanto's logiske grammatik giver de studerende den ene succesoplevelse efter den anden, så de hele tiden for lyst til at lære mere. På denne måde kan de studerende på en sjov måde lære en masse latinske udtryk som de kan bruge i mange andre sammenhænge, og samtidig lære et sprog på hvilket man kan tale med folk fra alle verdens lande.

Andre gymnasiale uddannelser som HF, HTX, HH vil ligesom i gymnasiet have gavn af esperanto's sprogfremmende egenskaber.

I Ungarn har man taget skridtet og fuldt ud. Der kan man bruge esperanto til at komme ind på Universitet med, hvad der er mange der vælger at gøre, fordi det er væsentligt lettere at lære esperanto end et andet sprog og man derved kan spare både tid og ressourcer som studerende i gymnasiet. Det samme ville vi kunne gøre nu her i Danmark. Eks.: I sommerferien var jeg til verdenskongresser i Slovakiet, Tjekkiet og Polen:

1. I Slovakiet studerede jeg esperanto på en kongres der hedder SES = Someraj Esperanto Studoj = Sommerlige Esperanto Studier, hvor folk der studerer esperanto på hjemmesiden www.lernu.net kan komme og møde hinanden og studere videre i fysiske omgivelser. Der er 3 niveauer, fra begynder- til indgangsniveau på universitetet. I år var vi ca. 68 studerende fra mange forskellige lande. Jeg studerede esperanto på universitetsniveau.
2. I Tjekkiet var der en kongres der hedder IJK = Internacia Junulara Kongreso = International Ungdoms Kongres, hvor folk kommer fra nær og fjern for at mødes seriøse og festlige studier og underholdning i forskellige lande fra år til år. Konceptet er at deltagerne laver forskellige workshops og foredrag for hinanden i det man er dygtig til og at der afholdes eksamener. Der er forskellige udflugter og underholdning hver aften. Jeg kom primært af to grunde:
 1. for at tage en esperantoeksamen som svare til A-niveau i Danmark og som ligger under den ungarnske stat og derfor er enerkendt i hele Europa. Jeg bestod :O)
 2. for at gense folk som jeg andre år havde mødt på esperantokongresser og få endnu flere internationale bekendtskaber.
3. I Polen var jeg til UK = Universala Kongreso = Universel Kongres, som er den officielle verdenskongres for alle aldre. Det er et kæmpe arrangement hvor der for tiden kommer ca. 2000 folk fra ca. 70 forskellige lande. Konceptet er at man i en uge skaber et minisamfund hvor esperanto fungerer som fællessprog på tværs af kulturer og nationale sprog. Alt er der for eksempel bibliotek, boghandel, biograf, spisesteder, diskotek, begynderundervisning, internationale universitetsforelæsninger, åbne gudstjenester og forskellige religiøse og videnskabelige møder, blade, aviser, udflugter, internetkaffe, teater, korsang, musik, dans, diskotek, gøgl og underholdning. Alt sammen på esperanto i en dejlig fredelig stemning på tværs af kultur, tro og videnskab.

Når det kan lade sig gøre i lille målestok at lave esperantoundervisning på universitetsniveau, og lave internationalt standardiserede eksamener, kan det også lade sig gøre i Danmark, det er bare et spørgsmål om vilje. Viljen kommer nok med tiden efterhånden som der bliver lavet flere forsøg.

Universitetet

På nuværende tidspunkt kan man studere esperanto på 69 universiteter i 24 forskellige lande. På den liste er Danmark bare ikke kommet med endnu. (www.uea.org/agadoj/instruado/pirlot.html)

Esperanto i stedet for værnepligt:

1. Man kan gå i krig – militæret.
2. Man kan blive brandmand – beredskabsstyrelsen.
3. Man kunne lære esperanto – pacifist (Ville give mange arbejdspladser, og man får hurtigt nye lærere til at undervise i alle skolerne.)

Grundideen i esperanto er et sprog som skal være neutralt og let at lære for alle. Et fredsbevarende og fredsskabende sprog. Det er derfor oplagt at de folk som ikke vil i militæret af den ene eller anden årsag ville være motiverede for at lære esperanto for derefter at hjælpe til med at skabe fredelige kontakter til folk fra andre lande.

I Brasilien ligger skolen Bona Espero (Godt Håb) for gadebørn og fattige familiers børn hvor man som frivillig kan komme og hjælpe med at undervise børnene bare man taler esperanto. På denne måde lærer børnene om andre kulture ved direkte kontakt med folk fra andre lande. Den slags skoler kunne man lave nogle flere af. (www.bona-espero.de/)

På kort sigt – Det man kan gøre lige nu

Forsøg i grundskolen

Springboard to languages

Springboard to languages er et meget interessant projekt som kører lige nu i Storbritannien, hvor man underviser 100 fem-elleveårige børn i engelske statskoler i fremmedsprog ved hjælp af esperanto, som de undervises i 2 x 30 min. om ugen, af den erfarne esperantist, Tim Morley. De lokale lærere og hjælpelærere undervises også sammen med eleverne i mindst en af de to lektioner og undervises en gang imellem yderligere en halv time om ugen med henblik på at de efter nogle måneder selv kan overtage esperantoundervisningen på skolen, så den omrejsende esperantist, der hjælper i opstartsfasen kan komme til at hjælpe andre skoler i gang på samme måde, skoler som måtte være interesseret i projektet. Til trods for at to af lærerinderne ikke er lingvister, er de overraskede over hvor meget esperanto der alligevel hænger ved. (Man lærer esperanto ca. 5 gange hurtigere end andre sprog). Ifølge en af lærerne, Su Proctor: "Børnene nyder det". Alle vil deltage. Det behager børnene med de sociale aspekter, rolle-spil og Mazi-videobåndet [Denne undervisningstegnefilm bruger vi også på DfL]. De får selvtillid, også de børn, som ikke er specielt dygtige i andre fag, en selvtillid der overføres til andre foretagender. Her er en ny tilgang til sproglæring og når de begynder at lære fransk eller tysk vil de tænke: 'Det havde jeg allerede succes med'."

Ligeledes mente Karen Hindmars: "Jeg forventede ikke at børnene ville blive så entusiastiske. Og jeg forventede ikke at de mindre dygtige elever ville kunne læse det. Jeg mente at de allerede havde problemer nok med at læse engelsk, men faktisk er det lettere at læse esperanto og det hjælper dem med at læse engelsk."

Også forstanderinden ved, skolen Bar Hill, Lin Whyte, noterer sideeffekter ved esperanto, som positivt indflyder andre studiefag og særskilt hjælper de mindre begavede børn. Hun siger: "esperanto er et meget indkluderende sprog. Alle børnene, uden at tage evner i betragtning, kan på grund af dets struktur gå til det. Vi har intentioner om at bruge det til at undervise i andre fag, som læsning og regning." Selvom disse udtalelser selvfølgelig lyder meget positive er de indtil nu helt subjektive og indtil nu uden videnskabelig basis, ud over selvfølgelig at det er lærere der udtaler sig. Men heldigvis følger forskere fra det nordengelske pædagogiske universitet i Manchester projektet i perioden (2007-2012), hvor jeg kan håbe på at tidligere lignende meget positive resultater fra undersøgelser i Paderborn (70'erne og 80'erne) og Australien (2000) bliver underbygget.

Refereret/oversat fra artikel på esperanto af Jonas Dalmose. (Artikel: Lançita la lingvolançilo, <http://www.edukado.net/anoncoj/18699>)

Ĉe Scorton ĉiu
Esperanto-leciono
finiĝas per
Esperanto-kanzono,
kiun ludas gitare
Stephen
Thompson

Fotoj: Paul Gubbins kaj Tim Morley

La 8-jaraj Kirsty, Callum kaj Ethan

De slutter med en sang ved Scorton School (GB)

De 8-årige Kirsty, Callum og Ethan lærer ved spil

Mange skoler underviser børn i blokfløjte, ikke for at frembringe en nation af fløjtespillere, men som en forberedelse til at lære andre instrumenter.

Springboard underviser børn i Esperanto, ikke for at frembringe en nation af Esperantister, men som en foreberedelse til at lære andre sprog.

[www.springboard2languages.org] Oversat fra engelsk af Jonas Dalmose

I skolen Baiyangshu i byen Taiyuan i Kina underviser man 100 elever fra 1. klasse i esperanto.

Side fra deres lærebog.

For at lette børnenes fremmedsproglæring og ændre situationen med at det er svært for kinesere at lære de europæiske sprog – de bruger ofte mere en ti år inden studentereksamen på at lære engelsk, men ofte kan de ikke lære det ordentligt – har grundskolen i Baiyangshu i byen Taiyuan i kina sat et eksperiment i gang, hvor esperanto bruges som stilsprog i fremmedsprogsundervisningen. Allerede i 1. klasse begynder man at lære esperanto, og mere end 100 børn deltager i undervisningen. Skolen giver 2 timers esperantoundervisning hver uge. Børnene lærer det med stor interesse. Før begyndelsen af eksperimentet kontaktede skolen børnenes forældre. Da forældrene blev klar over, hvad esperanto er og hvorfor man vil undervise børnene i det, støttede de med iver skolens beslutning, og nogle af forældrene udtrykte, at de vil lære esperanto sammen med deres børn. Skolen planlægger, at børnene lærer esperanto obligatorisk indtil 3. eller 4. klasse, men ifølge statskoleprogrammet begynder man normalt at lære engelsk i 3. klasse. Derfor skal børnene lærer både esperanto og engelsk samtidig igennem 1 eller 2 år i grundskoleårene. Skolelederen Wei Yubin er esperantist. Han har længe ville lave et esperantokursus på sin skole, men på grund af mangel

på lærere er det ikke blevet til noget. For 2 år siden begyndte han at uddanne esperantolærere. To lærerinder lærte sproget med succes og spiller nu en vigtig rolle i undervisningseksperimentet.

Skolen ønsker at mødes og korrespondere med grundskoler fra andre lande, som begynder på et esperantokursus.

Adressen til skolen i Kina:

Wei Yubin,

Baiyangshujie- Xiaoxue

Taiyuan, Shanxi, CN-030003,

çinio. Retadreso jado.wei@gmail.com

Esperanto i skolen generelt

Når man på siden edukado.net (uddannelsesnet) søger på esperanto i skoler får man resultatet: 85 skoler i 27 lande med i alt 6599 elever. Ingen af disse er i Danmark. Det vil jeg gøre noget ved – forhåbentligt nu i praktikken.

Esperanto, engelsk og tysk på de frie skoler

Jeg ville ønske at jeg var blevet undervist i esperanto som forberedelse til at lære de andre sprog i skolen. Jeg havde store problemer med at lære den danske uregelmæssige udtale, faktisk lærte jeg først at stave ordentligt da jeg lavede mit eget fonetiske alfabet over hvordan bogstaverne skulle lyde, altså en lyd til hvert bogstav ligesom esperanto har det. Jeg er overbevist om at jeg kunne have lært at læse hurtigere hvis jeg først var blevet præsenteret for esperanto's fonetiske alfabet med en lyd til hvert bogstav, 28 bogstaver i alt, i stedet for at starte med de 28 danske bogstaver, selvom dansk i virkeligheden burde have 53 bogstaver svarende til de 53 lyde som det danske sprog har. Engelsk havde jeg også problemer med at lære, da der heller ikke der er nok bogstaver til alle lydene; engelsk har 46 lyde, men kun 26 bogstaver. Når jeg i dag skal huske hvordan det engelske "language" staves, husker jeg det sådan; lan-gu-a-ge, præcis, som jeg ville havde sagt det med esperanto's stavemåde.

De frie skoler er mere frie til at vælge deres vej til sproglearning end folkeskolen er. De skal "stå mål med" folkeskolen og eleverne skal selvfølgelig være mindst lige så dygtige til sprog som folkeskoleeleverne når de går ud af skolen, men da de er mere frie er der her større mulighed for at tage alternative metoder i brug, som for eksempel at lære esperanto til at begynde med eller parallelt med andre sprog, for gennem dette sprogs logiske opbygning hurtigt at lære de forskellige elementer i sprog, så som ordklasser, ordrødder og så videre, som jo er helt definerede ved at ende på forskellige bestemte bogstaver på esperanto.

Dette åbner også op for at lære andre sprog, da forskellige ord på esperanto kommer fra forskellige sprog. Eleverne ville også hurtigt komme i kontakt med elever fra andre lande, da man hurtigere kan udtrykke sig på esperanto end på andre sprog, enten på nettet eller ved at lave venskabsklasser med klasser fra forskellige lande. Dette ville så hurtigt få børnenes øjnene op for andre kulturer, så i stedet for at høre læreren fortælle om hvordan det er i andre lande, kunne børnene selv høre det direkte fra børn på deres egen alder. Eksempelvis kunne en dansk skole kontakte den kinesiske skole fra kapitlet *Forsøg i grundskolen*.

Samarbejde med de andre sprogfag

I projektet i Storbritannien fortæller de om hvordan børnene ved at lære esperanto får en masse succesoplevelser som giver dem tro på sig selv som overføres til andre fag. Samt at de bliver bedre til at engelsk. Dette samme har jeg personligt oplevet da jeg lærte esperanto.

Højskoler

Jeg lærte esperanto på højskole i sverige. Det var det eneste fag jeg havde, til gengæld studerede jeg

det så på fuld tid sammen med folk fra lande. Vi var 12 på holdet; 2 danskere, 1 fra Estland, 2 fra Afrika, 1 fra Kina, 1 fra Lapland og 5 svenskere. Efter 2 måneder kunne jeg tale med kineseren om dagligdagsting, og efter 4 måneder havde jeg lært esperanto bedre end engelsk og tysk som jeg havde lært 12 år i Rudolf Steiner Skolen i Skanderborg. I grundskolen kunne ikke rigtigt se logikken i hverken engelsk, tysk eller dansk, hvilket gjorde at jeg følte det var en masse spild af tid at prøve på at lære regler som der alligevel var så utroligt mange undtagelser for. Matematik derimod blev jeg hurtigt dygtig til. Da jeg endelig stødte på Esperanto og kom på en uges prøve kursus, kunne jeg godt se at her var der et sprog med logiske regler, regler uden undtagelser og hvor alt de overflødige, tidsrøvende uregelmæssigheder simpelthen var skåret væk. Esperanto var et geni's værk, hvor han havde lavet et sprog som er let at lære med smukke regler, indenfor hvilke man kan udtrykke alt. Efter at jeg har lært esperanto kan jeg bedre gennemskue grammatik generelt og er derfor blevet en hel del bedre til de andre sprog jeg kan inklusiv dansk.

Esperanto er et matematisk, logisk afstemt sprog, hvor man, ligesom med matematisk, logisk afstemte klaverstrengene med hele, halve, kvarte toner og så videre, kan give udtryk for alle følelser. Det, at tonerne er matematisk afstemt i forhold til hinanden, forringer ikke mulighederne for at udtrykke sig følelsesfuldt ved klaveret. Det er en fordom eller en misforståelse, at man ikke kan udtrykke følelser på esperanto, fordi det er matematisk, logisk opbygget og afstemt – analogt med klaverstrengene. Tværtimod bliver det pga. den fuldkomne opbygning et endnu bedre redskab til at udtrykke sig præcist og nuanceret. Man kunne sige: at tale nationalesprog er som at spille på ustemt klaver, og at tale esperanto er som at spille på stemt klaver. (Ole Therkelsen: Martinus og den nye verdensmoral: Borgen 2009)

Det var en fantastisk succesoplevelse for mig at lære esperanto på højskele i sverige. En sådan oplevelse vil jeg hjertens gerne videregive til andre studerende på friskoler/efterskoler/højskoler rundt omkring i landet. Dette gør jeg ved at uddanne lærere i Esperanto på Den frie Lærerskole, så det kan sprede sig som ringe i vandet.

Esperanto på Den Frie Lærerskole

Her på DfL underviser jeg nu 10 lærerstuderende i esperanto. Efterhånden som de lærer sproget opdager de sandsynligvis ligesom jeg, hvor dejligt logisk esperanto er. Noget der er logisk er som regel dejligt at undervise i fordi man bliver belønnet for sin logiske tænkning ligesom når man studerer matematik. Det er en kendt sag at det er dejligt at undervise i matematik fordi de studerende selv kan begynde at tænke med i stedet for bare at huske en masse undtagelser, som i nationale sprog. Derfor er det dejligt at der endelig er en der har lavet et sprog som virkeligt er logisk.

Induktiv/Deduktiv

Hvad er hvad?

Ved induktion observerer man enkelte tilfælde (specialtilfælde) og konkluderer noget generelt (generalisering).

Ved deduktion er en logisk gyldig slutningsform, hvor konklusionen nødvendigvis følger af præmiserne. (Opslag i Wikipedia).

Når det gælder sproglæring skelnes der ofte mellem den induktive måde hvor man først lærer at tale og så senere efterhånden finder frem til de grammatiske regler og den deduktive måde hvor man først lærer de grammatiske regler hvorefter man efterfølgende kan begynde at tale. Som regel bliver det en god blanding af begge måder der bliver brugt alt efter hvilken metode man anvender.

Forskellige metoder

Metode betyder oprindeligt "vej, tilgang til et centralt mål".

Der findes et hav af metoder til at undervise i sprog, hvor nogle er helt specifikt lavet til at undervise i esperanto, hvor der på grund af sprogets logiske struktur er nogle andre muligheder end ved nationalsprog:

- Gramatik-traduka metodo = Grammatik-oversættelsesmetoden
 - Grammatikken forklares først på modersmålet og man oversætter til og fra esperanto.
- Pririgarda metodo = Betragtningemetoden
 - Man lærer på en induktiv måde ved specielle tekster ledsaget af billeder, ting og sager fra virkeligheden.
- Rekta metodo = Den direkte metode
 - Man lærer ved at læreren og eleverne kun taler på esperanto og man oversætter ikke til modersmålet. Denne metode bliver ofte anvendt når eleverne taler forskellige modersmål. Der har været flere kendte esperanto-lærere der brugte/bruger denne metode. De har fundet frem til i hvilken rækkefølge det er smart at bruge forskellige dele af sproget, hvilket har resulteret i flere forskellige lærerbogssystemer. Denne metode er i nogen grad deduktiv, hvor man efterhånden konkluderer sig frem til de grammatiske regler efterhånden som man bliver bedre til sproget.
- Natura metodo = Naturmetoden
 - Man lærer simpelthen ved at bruge sproget sammen med andre der taler sproget. Det er også naturmetoden som forældrene til ”fødte” esperantister bruger når de taler til deres børn på esperanto lige fra fødslen.
- Lego-metodoj = Læsemetoden
 - Man lærer ved at læse udvalgte tekster og grammatikken forklares kun i det omfang det er nødvendigt for at forstå teksterne. Teksterne bliver valgt ud fra et i forvejen efter undersøgelser valgt ordforråd.

Jeg går ikke nærmere ind på de enkelte metoder her, da det ville blive en opgave for sig.

For mere indgående viden om forskellige metoder kan man for eksempel læse bogen:

Manlibro pri Instruado de Esperanto = Håndbog om undervisning af Esperanto

Denne bog er udgivet i 3. udgave i år 2009 af ILEI:

Internacia Ligo de Esperantistaj Instruistoj = Den internationale sammenslutning af esperantist undervisere.

Bogen er lavet i samarbejde mellem folk fra 20 forskellige lande: England, Italien, Argentina, Holland, Tyskland, Sydkorea, USA, Sverige, Serbien, Montenegro, Polen, Belgien, Brasilien, Ungarn, Schweiz, Slovakiet, Rusland, New-Zealand, Slovenien og Kroatien, og er i sig selv et godt eksempel på hvordan folk kan skabe storslåede ting på tværs af lande ved at arbejde på et fælles verdenssprog.

Konkrete undervisningsforløb

Generelt om didaktiske overvejelser

Når man skal undervise i sprog kan man gribe det an fra mange forskellige sider. Man kan for eksempel anvende forskellige metoder:

naturmetoden/den direkte metode eller grammatik-oversættelses metoden, forskellige redskaber, bøger og situationer.

Jeg går ikke så meget op i hvad de forskellige metoder hedder, men mere at de studerende og jeg

selv har det sjovt og varieret mens vi studerer sproget. Metoderne kan dog være vældigt gode at læse om til at få inspiration for eksempel er jeg tit blevet inspireret af *Den direkte metode* til kun at tale esperanto mens jeg underviser. En lærebog bruger jeg også, da den er god at have på dage hvor jeg ikke lige er så meget i hopla til at improvisere undervisning og så ved vi også altid hvor vi er med en plan over i hvilken rækkefølge vi lærer de forskellige dele af sproget. Bogen hedder *Esperanto – den direkte metode* og er rigtigt godt opbygget, så både visuelt stærke og skriftligt stærke elever for noget ud af den, da billeder og tekst hele tiden følger hinanden. Bogen er oversat til mere end 25 sprog, hvilket gør den yderst velegnet til undervisning i internationale klasser hvor folk taler forskellige sprog. Bogen findes også i en mp3-udgave til de auditive elever, så de kan høre den på deres mp3-afspiller i fritiden, men ærligt talt synes jeg ikke at det er nødvendigt, da esperanto's udtale kun er 28 bogstaver med hver deres lyd, samt tryk på næstsidste stavelse – det er lige til at lære.

Det nemme først

Når man lærer det nemme først kommer man hurtigt i gang og dette åbner igen op for at lære mere.

Esperanto har over 1200 ord til fælles med dansk og det er endda uden landenavne, bynavne samt religiøse og mystiske navne, da de næsten altid ligger meget tæt op ad de danske navne og listen derfor ville blive meget lang.

Tager udgangspunkt i forkundskaber hos eleverne:

Dernæst undersøger jeg som regel om de studerende på holdet taler nogle andre sprog, for i så fald kan de jo også fint lære de ord som esperanto har tilfælles med disse sprog.

Sprogundervisning er fuld af muligheder:

Små dialoger/dramaer inden for folks interesser er ofte en god mulighed man kan aktivere flere folk af gangen og lære af hinanden. Da folk er gode til forskellige ting, kan man altid lære noget af hinanden – nogle er gode til grammatik, andre er gode til at huske ord og man har helt sikkert forskellige interesser inden for hvilke man bedre kan forstå begreberne.

Puslespil er en speciel mulighed der er med esperanto som består af små orddele som man frit kan kombinere inden for de 16. grundregler. Dette skyldes at esperanto er et agglutinerende sprog, hvilket vil sige at det består af små orddele som man sætter sammen for at få andre tider og betydninger. De enkelte orddele bøjes ikke. Dette står i modsætning til de flekterende sprog, hvor man også bøjer selve ordstammen for i forskellige tider og personer eksempelvis på et dansk ord som hvor hele orden bøjes: synger [nutid] sang [datid].

Udeundervisning

Hvis vejret er til det er udeundervisning er det en rigtig god mulighed da frisk luft for hjernen til at fungere bedre og dermed letter indlæringen. I vores moderne samfund hvor folk ikke for nok motion, er de også en god mulighed at få noget af denne motion i andre fag. På denne måde kan man lære ordene der hvor de høre til. For eksempel er det sjovere at lære hvad et træ hedder mens at man plukke æbler eller klatre i træer.

Brug af medier i undervisningen

På DfL eksperimenterer vi i esperanto-undervisningen med at forskellige former for indlæring og opbygning af timerne. Det er herligt at vi alle er kommende lærere som synes det er interessant at finde på nye metoder.

1. **Google-dokumenter** bruger vi som tavle via en bærbar computer og en projektor. På denne måde kan læreren nøjes med at skrive alting ned med links til de forskellige ressourcer på

nettet som passer til den pågældende time. Når vi kommer hjem fra undervisningen kan alle stadig skrive på tavlen eller sætte det lidt i system, og hvis der var en der ikke var der den dag kan vedkommende stadig få en masse ud af det ved at gå ind på tavlen som nu fungerer som en form for hjemmeside.

2. Nogle vil også gerne selv skrive tingene på papir for bedre at lagre det i hukommelsen, hvilket selvfølgelig stadig er en god mulighed.
3. **Skype** bruger vi til at ringe folk op fra forskellige lande, så vi allerede fra begynderfasen prøver at bruge sproget i praksis. Vi kontakter andre esperantostuderende fra lande hvor de ikke er så gode til engelsk, hvilket højner motivationen for at lære esperanto.

Netundervisning

På nettet er der utroligt mange gratis muligheder for at studere esperanto. Dette åbner op for en et væld af hjemmeopgaver og differentieret undervisning til den helt store guldmedalje.

Eksempelvis er der på www.lernu.net, hvor der på nuværende tidspunkt er over 77000 registrerede brugere, rige muligheder med for eksempel:

1. Chat-rum til at møde de andre brugere.

Ingen større grund til at lære et andet sprog findes der, end for at kommunikere med folk fra andre lande og kulture. Det er ekstremt motiverende at få lov til at høre om selv små ting fra andre kulture, så som - hvad er klokken nu i dit land? - har I også helligdag i dag?

2. Billedordbog med efterfølgende interaktiv hukommelsestræning af ordene.

Jo flere sanser man tager i brug desto bedre lærer man.

3. Ordsprog, over 2800 ordsprog fra forskellige lande oversat til esperanto.

"Alle forstår vigtigheden af ordsprog på ethvert sprog. I form af ørehængene og korte sætninger, indeholder ordsprog en stor skat af folkelig klogskab og med et kort ordsprog kan man ofte udtrykke en idé mere overbevisende end med en lang tale. Det er nødvendigt at kende ordsprog for at kende et sprog til bunds." M.F. Zamenhof, 1905 (Ludvig Zamenhof's far).

4. På siden er der også indbygget en interaktiv ordbog, så man kan klikke på et ord for at slå det op automatisk.

Dovenskaben længe leve – ja, vi lever i en tid hvor mange ikke vil slæbe rundt på ordbøger, når de nu ligger på nettet, for slet ikke at skulle til at slå op i dem.

5. Siden er oversat til 35 forskellige sprog, og der udvides hele tiden med nye oversættelser lavet som frivilligt arbejde af esperantister fra hele verden.

Lige så snart man er blevet dygtig nok kan man udvikle sig videre ved at blive oversætter på lernu.net, Facebook eller en af de mange Open Source projekter der er på nettet. På denne måde føles det mere meningsfyldt at fortsætte med at dygtiggøre sig i sproget.

6. Youtube har også en hel del korte undervisningsfilm som vi bruger med fordel som et godt supplement til undervisningen. Sidste år lavede Michael Branebjerg og jeg i faget medie en lille animationsfilm til at lære præpositionerne med, den kan folk fra hele verden nu nyde godt af via Youtube når de studerer esperanto eller bare skal underholdes lidt. Søg på youtube på "Vaksulo" som betyder "voksvæsen" på esperanto.

Jonglering

Jonglering og andre koordinationsbevægelser er med til at skabe forbindelser i hjernen, som ifølge

Monica, som underviser i tysk på Den frie Lærerskole, er vældigt godt som supplement til sprogindlæringen.

Konklusion

Et fælles verdensprog må være logisk når man tænker nærmere efter. Alle de ressourcer man kunne spare, burde i sig selv få alle til at hige efter et fælles sprog. Når man kan lave det samme arbejde på en lettere måde burde det være logisk for en hver at vælge den lette løsning. Ved at blive enige om et sprog som alle på planeten startede med at lære når man kom til verdenen, ville vi kunne spare en hel masse arbejdspladser, misforståelser og ressourcer. I stedet for at have folk ansat til at sidde og oversætte informationer fra et sprog til et andet, kunne disse folk hjælpe med andre mere nyttige ting på arbejdsmarkedet og på den måde ville vi alle få kortet lidt af vores arbejdsdag og stadig nå det samme. Altså mere fritid til folk. Allerede under indlæringen af esperanto går det væsentligt hurtigere end hvis man skulle nå at lære bare et nationalsprog. Vi har set undersøgelser der viser at man lære esperanto væsentligt lettere/hurtigere end andre sprog. Børnene er glade for det, glade børn er noget vi alle kan lide. Hvis vi skal følge logikken helt til facit, må det blive et fællessprog for alle, men nok ikke lige med det samme. Der ligger i dag utrolig meget kultur gemt i alle verdens sprog som vi utroligt gerne vil bevare, måske for altid eller måske bare til vi har fundet frem til det bedste fra dem alle som så kan udtrykkes på et fællessprog. Jeg vil ikke sige til nogen at nu er verdenssproget blevet opfundet og derfor skal vi kun tale det. For mig er det stadig en stor oplevelse at høre sang på andre sprog, selvom jeg nogenlunde for den samme oplevelse bare der er nogen der taler esperanto med andre sprogs accenter.

På nuværende tidspunkt vil jeg gå efter at esperanto skal blive alles 2. sprog, så man lære sit modersmål først og dernæst esperanto som et fælles internationalt sprog. På denne måde vil vi både have kulturen fra nationalesprogene og den på nuværende tidspunkt mest logiske løsning til international kommunikation. Men selvfølgelig kunne jeg senere lære flere sprog hvis jeg havde tid og lyst til det efter at have lært esperanto. Flere forsøg har vist at det er smart at lære esperanto først da dets logiske struktur hjælper børnene med at forstå hvad sprog er og derfor bliver hurtigere/bedre til at lære andre sprog inklusiv deres modsmål. Faktisk er der på nuværende tidspunkt ca. 2000 fødte esperantister (folk der taler esperanto) hvor enten deres mor eller far har talt esperanto til dem lige fra fødslen. De bliver også meget dygtige til at lære andre sprog. Jeg vil dog her holde mig til hvad vi kan gøre nu i uddannelsessystemet. Jeg kunne jo godt bestemme mig for at tale esperanto til mine børn hvis jeg bliver far engang, men det er ligesom det ikke batter helt så meget som for eksempel at undervise en hel klasse i esperanto. Det virker ikke så sandsynligt at jeg ene mand eller sammen med alle de andre esperantister kan få alle vores regeringer til at indføre esperanto i uddannelsessystemerne lige med det samme. Derfor er jeg kommet til konklusionen at det bedste jeg kan gøre er noget indenfor friskole-systemet. Ordet "fri" fortæller mig at det er et mere frit system hvor der er større muligheder for at gøre noget bare man er nogle stykker der har samme idé. Og ved at undervise i esperanto her på Den frie Lærerskole føler jeg at jeg spreder ringene i vandet endnu mere end hvis jeg bare selv bliver esperantolærer. Da jeg selv har lært esperanto på højskole og fundet det utroligt oplivende, vil jeg selvfølgelig også meget gerne gøre noget lignende selv.

Perspektivering

Jeg ser det kun som et spørgsmål om tid før vi på planeten har et fælles verdensprog. Alt hvad jeg kender til af fakta og logik peger i retning af at det bliver et neutralt og logisk sprog som esperanto der tilsidst bliver vores alles fælles sprog ligesom vi i dag har talsystemet og tidssystemet. Om det bliver esperanto eller et andet mindst lige så logisk sprog der bliver verdenssproget er for mig også underordnet bare vi bliver enige om et sprog på hele planeten. Lad os lære esperanto verdensproget!

Sådan kan du studere esperanto på nettet

Gå til siden: <http://esperanto.saluton.dk/> hvor du finder gratis redskaber til at studere sproget ;O)

Noter

Flere af teksterne som jeg brugte var på esperanto eller engelsk. Citater herfra har jeg oversat til dansk.

Litteraturliste

Artikel: Husum, Kenneth; Foto: Tvedebrink, Jens Anker; ”Elever: Sprog er mere end engelsk”
Midtjyllands avis 4-9-2009.

Sprogprojekt: www.springboard2languages.org/documents.htm, 2007.

Artikel: Gubbins, Paul; ”Lanĉita la lingvolanĉilo”; www.edukado.net/anoncoj/18699, 2007.

Skole i Brasilien: www.bona-espero.de.

Bog: Therkelsen, Ole; ”Martinus og den nye verdensmoral”; Borgen 2009.

Bog: ”Manlibro pri Instruado de Esperanto” ILEI, Hago, Nederlando, Junio 2009.

www.lernu.net, 2009.

wikipedia.org, 2009.